

מזוזה בימין הפתח בדרום ונר חנוכה בשמאל בצפון לגלות השפע הטוב של הימים הנוראים הגנוז בצפון

לקראת שמונת ימי חנוכה הבאים עלינו לטובה, דבר בעתו מה טוב להתבונן בכמה ענינים השייכים למצות הדלקת נרות חנוכה, ונפתח במה ששינינו בגמרא (שבת כא:):

"מאי חנוכה, דתנו רבנן בכ"ה בכסליו יומי דחנוכה תמניא אינון... שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמינים שבהיכל, וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום, בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול, ולא היה בו אלא להדליק יום אחד, נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים, לשנה אחרת קבעום ועשאו ימים טובים בהלל והודאה".

ונתקשו המפרשים על מה שאמרו: "בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול", מנין נתגלגל בהיכל פך אחד של שמן בחותמו של כהן גדול, וכי כך היתה דרכו של הכהן הגדול לייצר שמן עבור הדלקת המנורה, ועוד לחתום אותו בחותמו.

עוד ראוי להתבונן על מה שמבואר בגמרא (שם): "נר חנוכה מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ". ומבואר עוד (שם כב.) באיזה צד של הפתח להניחו: "נר חנוכה מצוה להניחה בטפח הסמוכה לפתח, והיכא מנח ליה, רב אחא בריה דרבא אמר מימין, רב שמואל מדפתי אמר משמאל, והלכתא משמאל כדי שתהא נר חנוכה משמאל ומזוזה מימין".

והנה הטעם של האומר שצריך להניח את נר חנוכה בצד ימין, מבואר היטב לפי מה ששינו בגמרא (מנחות פו:): כי המנורה בבית המקדש היתה בדרום, וידוע כי בכל מקום צד ימין הוא דרום וצד שמאל הוא צפון, כי כשאדם עומד להתפלל ופניו למזרח כנגד מקום המקדש, צד ימין שלו הוא דרום וצד שמאל שלו הוא צפון, ומקור הדבר ברמב"ן פרשת תרומה (שמות כו-יח): "ויקרא לדרום ימין ולצפון שמאל, בכינוי האדם

הפונה למזרח". לכן הדלקת הנרות בחנוכה שהיא זכר לנס הדלקת המנורה בבית המקדש, צריכה גם כן להיות בצד ימין של הפתח שהוא דרום.

אמנם לפי זה צריך להבין הטעם של המאן דאמר שהלכה כמותו שצריך להניח את נר חנוכה בצד שמאל של הפתח, נמצא לפי זה שמניחים אותו בצד צפון. וכן מבואר בדברי ה"בני יששכר" (כסלו-טבת מאמר ה אות א) פירוש הפסוק (שיר השירים ז-ד): "ועל פתחינו כל מגדים", רמז על ב' מצוות שהן על הפתח, "חדשים גם ישנים", חדשים הם מצות נר חנוכה שהיא מצוה חדשה שתיקנו חכמינו ז"ל, גם ישנים היא מצות מזוזה שכבר נתנה התורה, "דודי צפנתי לך", רמז על נר חנוכה שאנו מניחים בצד שמאל של הפתח שהוא בצפון, וצריך ביאור למה מניחים את נר חנוכה בצפון ולא בדרום כמו שהיתה המנורה בבית המקדש.

הקשר הנפלא של ה"בת עין" בין פרשת וישב לנס חנוכה

פתח דברינו יאיר לבאר כל זה על פי מה שנקדים להתבונן בדברות קדשו של ה"בת עין" בפרשתנו פרשת וישב, שמבאר הקשר הנפלא בין פרשת וישב לנס חנוכה, במקראי קודש שנאמרו אצל יהודה ותמר (בראשית לח-כד):

"ויהי כמשלוש חדשים ויוגד ליהודה לאמר זנתה תמר כלתך וגם הנה הרה לזנונים ויאמר יהודה הוציאנה ותשרף, היא מוצאת והיא שלחה אל חמיה לאמר לאיש אשר אלה לו אנכי הרה, ותאמר הכר נא למי החותמת והפתילים והמטה האלה, ויכר יהודה ויאמר צדקה ממני כי על כן לא נתתיה לשלה בני".

ומבאר ה"בת עין" בדרך רמז הפסוקים הללו על ימי חנוכה, כי יהודה רומז על הקב"ה כמבואר בזוהר הקדוש (פרשת לך לך פט:), שהכניס הקב"ה את כל ד' אותיות השם הוי"ה בשם יהוד"ה והאות ד' מורה על דוד המלך, ואילו תמר היא רמז על כנסת ישראל

שנמשלה לתמר, כמו שכתוב (שיר השירים ז-ח): "זאת קומתך דמתה לתמר". זאת ועוד מביא ה"בת עין" בשם האריז"ל, כי גמר החתימה שהיה בימים הנוראים נמשך עד חנוכה, וכן מבואר ב"זרע קודש" (חנוכה ליל ג) בשם ספרים הקדושים:

"מצינו בספרים שהכתיבה בראש השנה, והחתימה ביום הכיפורים, וגמר הדין בהושענא רבא, עם כל זה אף שיוצאין הפתקין הנגזרים, אין להם כח להתקיים עד חנוכה, אולי יתקן האדם מה שעיוות. נמצא שקדושת החג נמשך והולך עד חנוכה, שאז רשות לקיים הפתקין, לכן יש לו לאדם להמשיך על עצמו ולקשר קדושת החג עד חנוכה".

לפי זה מבאר ה"בת עין" רמז הפסוקים, על הוויכוח שקיים בין השטן שמקטרט בימי חנוכה על ישראל, שלא קיימו את התשובה שעשו בימים הנוראים כי אינם מתנהגים כראוי, ובין ישראל שהם מביאים הוכחה להקב"ה שהם דבוקים בו ממה שמקיימים מצות הדלקת נר חנוכה, ומה שנכשלים לפעמים הוא רק מחמת היצר הרע והגלויות, כמו ששינו בגמרא (ברכות יז:): "רבון העולמים גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך, ומי מעכב, שאור שבעיסה ושעבוד מלכויות". הנה הדברים בלשון קדשו:

"ויהי כמשלוש חדשים, היינו מראש השנה עד חנוכה, שאז עיקר גמר חתימה, על כן בא המקטרג על בני האדם לפני בורא עולמים ברוך הוא שהוא מרומז בתיבת יהודה, לומר 'זנתה תמר כלתך', היינו כנסת ישראל שדמתה לתמר שהיא מכונה בשם כלה, זנתה וסרה ממך, והלכה אחר זנונה, ולא די לה בזה שהלכה אחר תאוות לבה הרע, אלא שגם 'היא הרה לזנונים', הרה היא בחינת דביקות, היינו שמעצמה היא דבוקה תמיד בתאוותה בלי שום גורם לזה. 'ויאמר יהודה', הוא הבורא ברוך הוא, 'הוציאנה ותשרף', עבור זה שבלא שום גרמא ומניעה היא הרה לזנונים, רק מעצמה היא הרה דבוקה לתאוות לבה הרע".

בת עין: בחנוכה כשנשלם גמר החתימה מיום הכיפורים מתעורר השטן לקטרג על תשובתם של ישראל

כנסת ישראל מוכיחה שעשו תשובה כראוי
ממה שמקיימים מצות הדלקת נר חנוכה לגרש את החושך

גמרא: "יוחנן כהן גדול שמע בת קול מבית קודש הקדשים
שהוא אומר, נצחו טליא דאזלו לאגחא קרבא לאנטוכיא"

בני יששכר: יוחנן כהן גדול הקדים לשמוע בת קול
שעתידים החשמונאים בימי מתתיהו בנו לנצח את היוונים

ועל שניהם נאמר: "כי נר מצוה", הוא חנוכה, "ותורה אור", הוא חג השבועות, שבשניהם מתגלים התשובה וקבלת התורה אחרי שעברו ג' חדשים.

הנה כי כן נשכיל להבין מה שמפרש ה"בת עין" רמז הכתובים: "ויהי כמשלוש חדשים", כאשר עוברים ג' חדשים מהימים הנוראים שהם בימי חנוכה, שאז ניכרת תשובתם של ישראל כעובר הניכר אחרי ג' חדשים, "ויוגד ליהודה לאמר", אומר המקטרג לפני הקב"ה, "זנתה תמר כלתך וגם הנה הרה לזנונים", כי אינם מתנהגים כפי שקיבלו עליהם בתשובה, אלא הם דבקים בתאוות של העולם הזה.

אולם כאשר באים ימי חנוכה וישראל מקיימים המצוות שתיקנו חכמינו ז"ל בחנוכה, זכר לחשמונאים שנלחמו מלחמת חורמה כנגד היוונים, והם מגלים בכך שגם הם נמצאים בגלות עם ממשיכי דרכם של היוונים, שעומדים עלינו בכל דור ודור להשכיח תורת ה', ועל ידי קיום המצוות בחנוכה אנו מעוררים הניסים שעשה הקב"ה לאבותינו "בימים ההם" שיתקיימו גם "בזמן הזה", אז מתגלה שאנו משתוקקים להיות דבוקים בה', ומי מעכב בעדנו רק שאור שבעיסה ושעבוד מלכויות, ועל ידי זה מזכה אותנו הקב"ה בדין ונותן לנו את כל השפע הטוב שהשפיע לנו הקב"ה בימים הנוראים.

יוחנן כהן גדול שמע בת קול ביום הכיפורים על נס חנוכה

רחש לבי דבר טוב לבאר בזה מה שגילו חכמינו ז"ל בגמרא (סוטה לג): "יוחנן כהן גדול שמע בת קול מבית קודש הקדשים שהוא אומר, נצחו טליא דאזלו לאגחא קרבא לאנטוכיא". פירוש, נצחו פרחי הכהונה שהלכו למלחמה כנגד היוונים בעיר אנטוכיא. וביאר ה"בני יששכר" (כסלו-טבת מאמר ד אות ג) הכוונה בזה, שהקדים הקב"ה לברר ליוחנן כהן גדול ביום הכיפורים

בשלושה חדשים מראש השנה עד חנוכה מתגלה אם התשובה היא בשלימות

כעבדא קמיה מאריה נרחיב לבאר דבריו הקדושים, מהו הענין שגמר החתימה נמשך מיום הכיפורים עד חנוכה, על פי מה שהביא הגה"ק החיד"א זצ"ל ב"מדבר קדמות" (מערכת ר אות י) רמז הכתוב (שמות כא-כא): "אך אם יום או יומיים יעמוד לא יוקם כי כספו הוא", על התשובה שאדם עושה בימים נוראים, ועל זה אמר: "אך אם יום או יומיים יעמוד", שעושה תשובה ועומד בה רק ביום הכיפורים שהוא יום אחד או ראש השנה שהוא יומיים, ואחר כך חוזר לסורו, "לא יוקם", אין לזה קימה ועמידה, "כי כספו הוא", שכל מגמתו היא על כספו שישפיע לו הקב"ה, לכן עיקר המבחן הוא אם לתשובה יש קיום במשך כל השנה.

נקדים עוד מה שהביא בספר "בוצינא דנהורא" (חנוכה) בשם הרה"ק הרבי ר' ברוך ממעז'בוז זי"ע, אשר דיבר בקדשו לפרש הפסוק (משלי ו-כד): "כי נר מצוה ותורה אור", שיש כאן רמז נפלא על חנוכה שהוא בבחינת "נר מצוה" כי מדליקים בו נר חנוכה, ועל חג השבועות זמן מתן תורתנו שהוא בבחינת "ותורה אור".

והנה גם חנוכה וגם חג השבועות הם בחודש השלישי, כי חנוכה הוא בחודש כסליו שהוא החודש השלישי מחודש תשרי ראשית השנה, ואילו חג השבועות הוא בחודש סיון שהוא החודש השלישי מחודש ניסן שהוא החודש הראשון, והענין בזה על פי המבואר בגמרא (סנהדרין טו). כי העובר במעי אמו ניכר לג' חדשים.

נמצא לפי זה כי תשובתם של ישראל בחודש תשרי, ניכרת בחנוכה שהוא כמשלוש חדשים מחודש תשרי, וכן בחודש ניסן שבו יצאו ישראל ממצרים בזכות קבלת התורה, ניכרת השתוקקותם לקבל את התורה אחרי ג' חדשים בחג השבועות,

ה"בת עין" ממשיך לפרש הפסוקים איך כנסת ישראל מצדיקה את עצמה, כי היא באמת קשורה ודבוקה בהקב"ה בקשר אמיץ, ומה שהיא נכשלת לפעמים הוא רק בעקבות היצר הרע והגלויות:

"היא מוצאת [כנסת ישראל] והיא שלחה אל חמיה [אל הקב"ה] לאמר' בהתנצלות של אמת, ששקר ענה השטן בזה שמקטרג על בני האדם, שהמה דבוקים בגודל תשוקה לתאוות רעות, כי האמת הוא כך שרק 'לאיש אשר אלה לו אנכי הרה', פירושו, שאנחנו עמו דבוקים רק בבורא עולמים ברוך הוא שהוא מקור החסד וגימטריא אל"ה ל"ו [כמספר חס"ד]. ומה שאנחנו עושים לפעמים נגד רצון הבורא ברוך הוא, הוא רק מחמת רוב טרדת הזמן וטרדת הפרנסה ושאר מאורעות של בני האדם, אבל באמת בפנימיות הלב דבוקים אנחנו בגודל חיבה ותשוקה רק לבורא עולמים ברוך הוא".

כאן ממשיך ה"בת עין" לרמז בכתובים את הוכחתם של ישראל שהם דבוקים בה', ממה שהם מקיימים מצות הדלקת נר חנוכה הרמוזה בחותמת בפתילים ובמטה:

"ותאמר עוד לבורא עולמים ברוך הוא ראה אמיתית לזה, 'הכר נא למי החותמת', מרמז על השמן של נרות חנוכה, שהיה חת[ו]ם בחותמו של כהן גדול, 'והפתילים' מרמז על הפתילות של נר חנוכה, 'והמטה' מרמז על הכלי של נר חנוכה [דהיינו הכלי של המנורה המחזיק את השמן והפתילות] כידוע כי תיבת המטה עם הכולל גימטריא כל"י. פירוש, מהמצות נר חנוכה שאנו מקיימים כמצות רצונך הקדוש, היא ראייה מפורשת שאנחנו הולכים רק אחר רצונך, וחשוקים ודבוקים רק בך ולא ח"ו וכו', רק מה שאנחנו עושים לפעמים נגד רצונך הוא רק מחמת הני"ל".

לקראת הסיום מפרש ה"בת עין", איך הקב"ה שרמוז בשמו של יהודה מודה למליצתם של ישראל, שהם אמנם קשורים ודבוקים בה', אלא שלפעמים נכשלים בעקבות הגלויות:

"ויכר יהודה', הוא הבורא ברוך הוא, 'ויאמר צדקה ממני', כביכול אני חייב בזה, היינו הבורא ברוך הוא מודה להם שהמה צודקים, כי אני רואה שהאמת הוא שהמה דבקים רק ב', ומה שהמה עושים לפרקים נגד רצוני ח"ו, הוא רק מחמת 'כי על כן לא נתתיה לשלה בני', רצונו לומר תיבת של"ה מרמז על משיח צדקנו, כמאמר הכתוב (בראשית מט-י) עד כי יבוא שילה, היינו מחמת שזה זמן רב שלא נתתי ומסרתי אותם לרועה נאמן הוא משיח צדקנו שיבוא במהרה בימינו אמן כן יהי רצון".

קבועה בכותל, שלא היו יכולין להסיטה, והיה פתחה סגור וחתום בחותמו של יוחנן כהן גדול, ובסגירת הפתח הכירו שלא נגעו בפרך, ולא היה בו שמן להדליק רק לילה אחת, ונעשה להם נס והדליקו ממנו ח' ימים."

בהשקפה הראשונה צריך ביאור, מה עלתה על דעתו של יוחנן כהן גדול להכין פך אחד של שמן טהור, אך לפי האמור נראה פשוט כי אחרי ששמע יוחנן כהן גדול את הבת-קול ביום הכיפורים בקודש הקדשים, על הנס שעתיד הקב"ה לעשות לחשמונאים בימי מתתיהו בנו, התבונן בדעתו לשם מה הקדים הקב"ה לגלות לו דבר זה, ואז השיג ברוח קדשו שעתיד הקב"ה לעשות להם את נס הנרות, והרי זה בבחינת מה שכתוב (עמוס ג-ז): "כי לא יעשה ה' אלקים דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים". ומזה השכיל להבין שהוא צריך להקדים רפואה למכה, לעשות פך אחד של שמן טהור חתום בחותמו, והחביא את הפך הזה בהיכל והוא שנתגלה לחשמונאים בימי חנוכה.

יש לומר כי על כך רמזו חכמינו ז"ל בגמרא במתק לשונם: "בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול". רמזו כאן על שני ענינים, ענין אחד פשוטו כמשמעו, שמצאו פך אחד של שמן שהיה חתום בחותמו של יוחנן כהן גדול. והענין השני כי עצם הנס של חנוכה על ידי שמצאו פך אחד של שמן, כבר היה "מונח בחותמו של [יוחנן] כהן גדול", מאז ששמע ביום הכיפורים את הבת-קול על הנס של חנוכה שעתיד הקב"ה לעשות, ושני הדברים עולים בקנה אחד כפתור ופרח, כי בגלל ששמע את הבת-קול הכין את פך השמן בחותמו.

השפע מהימים הנוראים גנוזים בצד צפון

בדרך זו במסילה נעלה לבאר מה שפסקו בגמרא להלכה, שצריך להניח את המנורה בצד שמאל של הפתח: "כדי שתהא נר חנוכה משמאל ומזוזה מימין", על פי מה שנתבאר כי צד ימין הוא דרום וצד שמאל הוא צפון. זאת ועוד ידוע, כי צד ימין דרום הוא מדת החסד, כמבואר בזוהר הקדוש (פרשת לך לך פ). כי מטעם זה כתוב אצל אברהם אבינו שמדתו חסד (בראשית יב-ט): "ויסע אברם הלך ונסוע הנגבה". ואילו צד שמאל צפון הוא מדת הדין, כמו שכתוב (ירמיה א-ד): "ויאמר ה' אלי מצפון תפתח הרעה על כל יושבי הארץ".

נקדים דברות קדשו של ה"שערי אורה" למקובל האלקי רבי יוסף גיקטיליא (שער שישי),

**כל בו: החשמונאים מצאו פך אחד של שמן טהור:
"והיה פתחה סגור וחתום בחותמו של יוחנן כהן גדול"**

**יתכן לומר כי אחרי ששמע יוחנן כהן גדול הבת-קול
על הנס של חנוכה הכין פך אחד של שמן בחותמו**

**שערי אורה: מדת הדין היא בצפון כי שם צפונים כל השפע
שהשפיע הקב"ה במדת החסד ולא היו ראויים במדת הדין**

**חכמינו ז"ל תיקנו להדליק נר חנוכה בצפון כדי לגלות
את כל השפע שטמון שם מגמר החתימה ביום הכיפורים**

לניצחון של החשמונאים על היוונים בנס חנוכה, וצריך ביאור מהו הקשר הפנימי ביניהם. וכבר העיר על כך ה"בני יששכר" (שם אות ג):

"והנה לפי זה התחלת הישועה בניצחון למלכות יון היה ביום הכיפורים וגמר הישועה בחנוכה, הגם שנראה שהמעשה הזאת לא היה באותה השנה של הנס דנרות, כי זה היה עדיין בימי יוחנן, והישועה העיקרית בפריקת עול מלכות יון והנס הנעשה בנרות, זה היה בימי מתתיהו בנו, עם כל זה לא במקרה הוא".

ומבאר שם הענין בדרך הסוד למעלה מהשגתנו. אמנם לפי האמור יש לבאר הטעם בדרך השווה לכל נפש, כי מאחר שגמר החתימה של יום הכיפורים נשלם בחנוכה שהוא כשלושה חדשים מראש השנה, שאז מתברר שהתשובה שעשו ישראל בימים הנוראים היתה בשלימות, לכן הקדים הקב"ה להודיע בגמר החתימה ביום הכיפורים על ניצחון החשמונאים בחנוכה אף שהיה אחרי שנים רבות. זאת ועוד, כי מה שנצחו החשמונאים הכהנים את היוונים הוא גם כן בכח התשובה שעוררו בקרב ישראל ביום הכיפורים שלפני חנוכה, כי על ידי זה גמר החתימה של יום הכיפורים נשלם בחנוכה שינצחו את היוונים.

פך השמן היה חתום בחותמו של יוחנן כהן גדול

והנני להעלות על שלחן מלכים נפלאות התורה, כי על פי האמור יאירו עינינו וישמח לבנו להבין מה שמצינו חידוש גדול בדברי אחד מן הראשונים בספר "כל בו" (סימן מד), כי פך השמן של נס חנוכה היה חתום בחותמו של יוחנן כהן גדול, הנה הדברים בלשון קדשו:

"וכשגברו ישראל על אויביהם ואבדום, בכ"ה יום בכסליו היה, ונכנסו להיכל, ולא מצאו שמן טהור אלא פך אחד קטן, שהיה מונח בתוך שידה

הרבה שנים לפני נס חנוכה, על הנס של חנוכה שעומד להתרחש בימי מתתיהו בנו.

על פי האמור הוא מוסיף לבאר (שם אות כח), כי מטעם זה כשתיקנו החשמונאים לומר "על הניסים" על נס חנוכה בימי מתתיהו, הזכירו את שם אביו יוחנן כהן גדול: "בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול", כי הוא היה הראשון שזכה לשמוע את הבשורה של הבת-קול ביום הכיפורים, על הניצחון שעתידים החשמונאים לנצח את היוונים בנס חנוכה.

יומתק לצרף מה שהביא ב"לקט אמרי קודש" (חנוכה דף קמו.), מה שאמר כ"ק אדמו"ר מרן מהרי"ד מבעלזא זי"ע ליישב בזה מה שתיקנו לומר ב"על הניסים": "ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם". והקשה על זה ממה שכתבו בתוספות ישנים (ראש השנה יז): לבאר ההבדל בין מדת רחום למדת חנון: "כי מדת רחמים היא שלא בעת צרה, כי בטרם תגיע הצרה הוא מרחם שלא תבוא, אבל חנון הוא שחונן בעת הדחק לגאול הצועק, כדכתיב (ישעיה ל-יט) חנון יחנך לקול זעקך".

הנה כי כן איך תיקנו לומר: "ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם", הלא מאחר שעמד להם הקב"ה "בעת צרתם" היה מתאים יותר לומר: "ואתה בחינתך הרבה". וביאר הכוונה בזה על פי הגמרא הנ"ל, שיוחנן כהן גדול כבר הקדים לשמוע בקודש הקדשים את הבת-קול על הניצחון של החשמונאים בימי מתתיהו בנו, הרי מבואר שהקדים הקב"ה לרחם עליהם הרבה שנים לפני הצרה, ועל כך תיקנו לומר: "ואתה ברחמיך הרבים", שהקדמת לרחם עליהם בימי יוחנן כהן גדול, "עמדת להם" אחר כך בעת צרתם.

והנה מאחר שהקדים הקב"ה לבשר ליוחנן כהן גדול ביום הכיפורים על הניצחון של החשמונאים בנס חנוכה, משמע שיש קשר בין יום הכיפורים

המזוזה בימין ואת נר חנוכה בשמאל בצד צפון, על פי מה שמבואר ב"שערי אורה" (שם) אחרי שהודיע לנו שבצד צפון דנים את האדם אם הוא ראוי לקבל את השפע של מדת החסד, הוא מוסיף לגלות שבצד צפון שהוא מדת גבורה נמצאים מלאכי חבלה הממונים להעניש את החוטאים, והנה הם דבריו הנוראים:

"ואחר שהודענוך זה, דע כי בצד הצפון יש מקומות וחדרים גדולים, אשר המה מלאים כמה מלאכי חבלה, וכמה מיני פורעניות, ושם כמה בארות מים עכורים, טיט ורפש, וטיט היוון, יורדים עד התהום, ושם כמה מיני שחת, ושם כמה מיני נחשים ועקרבים, ושאר כל מיני חיות רעות, וכל אלה שזכרנו כולם עומדים וצופים, מתי יצא מן הדין אשר בצפון, לחרוב ארצות ולעקור מלכויות, ולהכות בני אדם בכל מיני מכה ובכל מיני משחית, ואז יוצאין כל אחד מאלו מיני פורעניות אשר בצפון, ושוטטין בעולם, וגומרים הדין בכל אותן שנתחייבו בבית דין שלמעלה, ועל אלו כולן נאמר (ירמיה א-ד) מצפון תפתח הרעה.

ודע שיש במקום זה כמה מלשינים וכמה קטרוגים, וכמה מקטרגין על הבריות, ולפי שהשם יתברך נתן תורה ומצוות לפי רוב חמלתו על ישראל, ציוה להקריב לפניו קרבנות לכפר על העוונות, כדי לסתום אלו המקטריגים בצפון ולכל בעלי משחית, וציוה בתורה כי כל קרבן שהוא בא על חטא, יהיה אותו קרבן נשחט בצפון, וכן הוא אומר (ויקרא א-יא) ושחט אותו על ירך המזבח צפונה, והקרבן הנשחט בצפון בא על החטאים שאדם חוטא".

נקדים עוד מה שמבואר בזוהר הקדוש (פרשת ואתחנן רסג): כי בצד שמאל של הפתח עומד שד שרוצה להזיק לדיירי הבית, אולם בזכות מצות מזוזה שהיא בצד ימין של הפתח וחקוק עליה שם שד"י אינו יכול להזיק, הנה כי כן הרווחנו להבין הטעם שקבעו חכמינו ז"ל להלכה מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל, כי בזכות מצות מזוזה שהיא בימין מתבטלים כל המחבלים והמזיקים שעומדים בצד צפון בשמאל, ובזכות הדלקת נר חנוכה בשמאל מתגלה כל השפע שהיה טמון שם מגמר החתימה ביום הכיפורים.

ולפי שהצפון הוא לשמאל, אמר הכתוב (משלי ג-ז) אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד. ודע כי כל העושר הזה וכל אלו המצפונות אשר בצפון, כולן גנוזים ושמורים ומוכנים לצדיקים לעתיד לבוא, וכן הוא אומר (תהלים לא-כ) מה רב טובך אשר צפנת ליראיך פעלת לחוסים בך, ואומר (משלי ב-ז) יצפון לישרים תושיה".

ומצאתי מקור הדבר בזוהר הקדוש (פרשת שלח קעג): "אֲשֶׁר צִפְנָת לִירְאֵיךָ, מֵהוּ אֲשֶׁר צִפְנָת... לְזַמְנָא דְאַתִּי קְרִי קוֹדֶשָׁא בְרִיךְ הוּא לְצִפּוֹן, וְיִימָא לִיָּה בְּךָ יְהִיבִית כָּל טִיבוּ וְכָל אֲגָר טוֹב לְבָנֵי דְסָבְלוּ כְּמַה בְּיָשִׁין בְּהַאי עֲלָמָא עַל קְדוּשַׁת שְׁמֵי, הַב אֲגָרִין טְבִין דְיִהִבִית בְּךָ, הִדָּא הוּא דְכְתִיב (ישעיה מג-ו) אֹמֵר לְצִפּוֹן תִּנְי". פירושו: "לעתיד לבוא קורא הקב"ה לצפון ויאמר לו, בך נתתי כל טוב וכל שכר טוב לבני, שסבלו כמה רעות בעולם הזה על קדושת שמי, תן שכרים טובים שנתתי בך, זהו שכתוב אומר לצפון תני".

נמצא לפי זה כי כל השפע הטוב שקיבלו ישראל בגמר החתימה ביום הכיפורים, נשאר "צפון" וגנוז בצד צפון שהוא מדת הדין, עד שיתגלה אחרי כשלושה חדשים שתשובתם היתה כראוי, ולפי מה שנתבאר כי ההכרה של התשובה מתגלה בחנוכה שאז הוא גמר החתימה, נמצא כי בחנוכה מתגלה כל השפע שהשפיע הקב"ה בגמר החתימה והיה גנוז בצד צפון.

מעתה יאירו עינינו וישמח לבנו להבין מה עמקו דברי חכמינו ז"ל שקבעו להלכה שצריך להניח את נר חנוכה מצד שמאל של הפתח, שהוא רומז על צד צפון מדת הגבורה, כי שם בצד "צפון" כשמו כן הוא, שכל השפע הטוב שהשפיע הקב"ה בגמר החתימה ביום הכיפורים, "צפון" וגנוז שם עד חנוכה שהיא כשלושה חדשים מגמר החתימה, לכן תיקנו חכמינו ז"ל להדליק נר חנוכה בצד שמאל של הפתח, כדי להאיר ולהמתיק את כל הדינים שבצד צפון שיתגלה כל השפע שהיה צפון שם.

מזוזה בימין שמירה כנגד החיצונים בצד צפון

הבה נמשיך במסע הקודש לבאר על פי האמור הקשר הנפלא, בין מה שתיקנו להלכה להניח את

שמבאר הטעם שצד שמאל מדת גבורה נקרא צפון, כי כל השפע שהקב"ה משפיע לאדם במדת החסד, נידון גם במדת הדין אם הוא ראוי לקבל את השפע, ואם אינו ראוי לכך נשאר כל השפע "צפון" וגנוז במדת הגבורה, ועל זה אומר דוד המלך (תהלים לא-ב): "מה רב טובך אשר צפנת ליראיך פעלת לחוסים בך", כי כל השפע שנשאר "צפון" וגנוז בצד צפון שהוא גבורה, יתגלה לעתיד לבוא לצדיקים. הנה הדברים בלשון קדשו:

"ודע כי המידה הזאת נקראת צפון, וצריך אתה לדעת העיקר, כבר הודענוך כי מידת החסד שהיא בימין, תמיד פתוחה ומזומנת להפיק לכל שואל, וכשהאדם שואל חפציו מאת ה', אזי מתעוררת מידת החסד ומושכת ממקור הרצון כל מיני העושר וכל מיני טובות לתת לשואל די מחסורו.

וכשמגיעין אותן המתנות והטובות מצד מידת שמאל, אזי עומדת מידת הדין שהיא מצד צפון ומעכבת אל הימין לגמור חפצי השואל, ואומרת נשב לדין ונראה אם זה השואל ראוי לתת לו שאלה זו ששאל או לאו, ואז נידון השואל בסנהדרי גדולה העומדת בצפון, ואם הוא ראוי נותנים לו שאלתו, ואם אינו ראוי מונעים ממנו כל אותו העושר וכל אותו הטוב שהמשיכה מידת החסד.

ואז מקבלת מידת הדין ההיא בצפון כל אותו העושר וכל אותו הטוב, ומכנסת אותו באוצרותיה ובבתי גזיזה אשר בצפון, ונשאר כל אותו העושר וכל אותו הטוב באוצרות צפון, לפי שמאחר שמשכה מידת החסד אותם למטה, שוב אינן חוזרים למקומן, אלא מקבלת אותם סנהדרי גדולה אשר בצפון, ולפיכך נקראת צפון לפי ששם צפונים כל מיני עושר וכל הגנוזים וכל המצפונים וכל הזהב, וכן הוא אומר (איוב לז-כב) מצפון זהב יאתה.

ולפי שהמקום ההוא הנקרא צפון, הוא מקום הטמונות והמצפונות כל מיני העושר, אמרו רז"ל (ב"ב כה): הרוצה להעשיר יצפין, כלומר יכוין למידת צפון להשלים עם מידת הדין העומדת בצפון, שלא תעכב שאלתו כששואל מאת ה' יתברך עושר ונכסים. ועל זה הדרך היה השולחן בצפון, לפי שמשם נמשך העושר וצרכי הבריות.

תודתנו וברכתנו נתונות לאלו שנדבו את הוצאת הגליון לזיכוי אחינו בני ישראל

משפחת מהדב הי"ו - לעילוי נשמת אמם האשה החשובה מרת לאה בת וירג'ני ע"ה

לקבלת המאמרים באימייל: mamarim@shvileipinchas.com